

Zuiderzeecultuur blijft zich ontwikkelen

Vanaf 8 juli a.s zijn de mooiste objecten uit de collectie van het Zuiderzeemuseum te bezichtigen in de nieuwe, permanente tentoonstelling Zuiderzeecultuur. Met deze vijfde vaste opstelling is opnieuw een gedeelte van het herinrichtingsplan voor het binnenmuseum gerealiseerd.

De tentoonstelling Zuiderzeecultuur toont de thuiscultuur van bewoners rondom de vroegere Zuiderzee. De tentoonstelling heeft zelfs een thema meegekregen: Beeldvorming, een dynamisch proces. Buitenstaanders, zoals volkskundigen, schrijvers, schilders en toeristen, hebben vanaf de 19de eeuw duidelijk invloed gehad op de Zuiderzeecultuur. Hun belangstelling voor het plattelandleven ontstond vanuit de veronderstelling dat zij daar de oude, traditionele levensstijl zouden vinden en na verloop van tijd speelde de bevolking in op de vraag van de reizigers en toeristen. Het gevolg daarvan was bijvoorbeeld dat bijna verdwenen tradities kunstmatig in stand werden gehouden.

Ook de behoefte van de huidige toerist naar tradities, folklore en vermaak is van invloed op de mensen die nu, vandaag-de-dag, rond het IJsselmeer wonen en werken: de souvenir- en toeristenindustrie heeft de aanblik van de vissersdorpen veranderd, in musea worden oude ambachten gedemonstreerd, de bruine zeilvaart geeft de havens een nostalgisch uiterlijk en de Zuiderzeedagen zijn ieder jaar een folkloristische trekpleister.

Van invloed op de beeldvorming over een cultuur zijn ook de objecten die bewaard zijn in de depots van musea. Het zijn de resultaten van de visie van

verzamelaars. In tegenstelling tot de collectie van het buitenmuseum bestaat die van het binnenmuseum (met verzamelen is begonnen vanaf 1948) voornamelijk uit opvallende en bijzondere voorwerpen die typerend waren voor de Zuiderzeecultuur.

Stijlkamers

Vanaf de 19de eeuw is er door historici en oudheidkundigen, later volkskundigen genoemd, verzameld. Zij waren op

zoek naar de wortels van de eigen cultuur en dachten die te vinden op het platteland. Hun belangstelling betrof vooral de zeden en gewoonten, het volkskarakter, de kleding en de woningen. Gegevens werden genoteerd en objecten die in die tijd al bijzonder waren, werden verzameld en gepresenteerd vaak zonder de context van het dagelijkse leven. Een voorbeeld daarvan is de collectie beschilderd meubilair van het Zuiderzeemuseum.

Het Hindelooper beschilderd meubilair is door volkskundigen vanaf het tweede kwart van de 19de eeuw verzameld. In 1878 werd een Hindelooper kamer geëxposeerd op de wereldtentoonstelling in Parijs. Omdat het gepresenteerd werd als de Hindelooper kamer, ziet een Hindelooper interieur er zo uit en niet anders. In dezelfde tijd was er een tentoonstelling met beschilderd meubilair uit de Zaanstreek. Er stonden twee kasten, waarvan de een toevallig uit Jisp kwam en de ander uit Assendelft. Sindsdien heten die kasten

Toeristen amuseren zich tijdens de folkloristische Zuiderzeedagen met optredens van volksdansgroepen in het buitenmuseum. Deze zomer te zien in juli en augustus.

de Jisper kast en de Assendelfter kast. Ook het Amelander meubilair komt op soortgelijke wijze aan zijn naam, terwijl die namen aanvankelijk nogal willekeurige typeaanduidingen waren. Om aan deze stereotiepe beelden te ontkomen, worden op de tentoonstelling Zuiderzeecultuur geen stijkamers gepresenteerd, maar een verzameling mooie voorwerpen die zeker in een Hindelooper en Zaanse interieur hebben gestaan. Op dezelfde wijze worden kleding en sieraden getoond. Het accent ligt niet op het totaal kostuum, maar op de schoonheid van de aparte onderdelen.

Nieuwe versiersels

Aan het eind van de 19de eeuw ontstaat belangstelling voor toegepaste kunst, voor handwerk, als reactie op industrieel gemaakte voorwerpen. Hindeloopen is inmiddels niet meer het trotse handels- en zeevaarstadje van weleer, maar een arm Fries vissersdorp. Sommige bewoners beginnen weer met het beschilderen van allerlei gebruiksvoorwerpen en proberen met de verkoop ervan een beter bestaan op te bouwen. Stoelen die vroeger alleen groen geschilderd werden, krijgen nu een versiering in de vorm van bijvoorbeeld landschapjes. Deze fraai versierde voorwerpen hebben voor de nieuwe kopers een andere functie en betekenis dan voorheen en het beschilderde meubilair krijgt een plaats in interieurs die anders zijn dan de traditionele. Hetzelfde proces vond plaats in de Zaanstreek. Ook daar werd het meubilair aangepast aan de vraag van het publiek.

Kunst

In de Zuiderzeecultuur-tentoonstelling zal ook een selectie uit de collectie schilderijen van het Zuiderzeemuseum te zien zijn, die de visie van kunstenaars op het onbedorven en natuurlijke plattelands- en vissersleven toont. Aan het eind van de 19de eeuw worden Marken en Volendam ontdekt. Schrijvers en schilders benadrukken in hun werk het romantische leven van boeren en vissers. Het is hoteleigenaar

Hier zijn bewoners van o.a. Marken inclusief hun huizen (!) tijdelijk verplaatst naar Enkhuizen voor de eerste tentoonstelling over de teloorgang van de Zuiderzeecultuur (1930). De catalogus rept van 'een tijdperk van prachtig Hollandsch leven, dat weldra afgesloten zal worden...'

Spaander in Volendam die handig inspeelt op die belangstelling en schilders over de hele wereld een goede accommodatie weet te bieden.

Door reportages in geïllustreerde tijdschriften wordt vervolgens de interesse van een groter publiek gewekt. Met eigen ogen wil men dit verloren paradijs aanschouwen. Dankzij de industrialisering komen er betere verbindingen en wordt het reizen vergemakkelijkt. Niet altijd vinden de toeristen wat ze zoeken. Maar daar kan wat aan worden gedaan. Voor het moment wordt een deel van het verleden gereconstrueerd. De folklore is geboren.

In Hindeloopen kunnen de toeristen aan het eind van de 19de eeuw de werkplaatsen van schilders bezoeken en het Hindelooper schilderwerk bekijken. Kleding en interieurs worden in een particulier museum getoond. Marken en Volendam, makkelijk te bereiken vanuit Amsterdam, worden de grootste internationale toeristische trekkers. Ook hier komt de bevolking met souvenirs, een Marker kijkhuisje en een foto in Volendams kostuum tegemoet aan de vraag van de toerist. Folklore krijgt de functie van vermaak c.q. commercie. Weinigen zullen zich nu nog realiseren dat achter deze show een zeer oude culturele traditie schuil gaat. Op de tentoonstelling wordt daaraan echter niet voorbij gegaan.

Mode

Nu, anno 1993, leeft een deel van de oude tradities nog voort, zij het soms

in een gewijzigde functie. Modeontwerpers bijvoorbeeld worden geïnspireerd door klederdrachten. De wijde broeken die enkele jaren terug in de mode waren, zijn afgeleid van de Volendammer vissersbroeken. Ook in de kindermode, bijvoorbeeld bij het merk Oilily, zijn elementen van Nederlandse drachten verwerkt.

Dankzij de brede vraag naar folklore stoffen is het voor de fabrikant Ionend de traditionele strepen te weven voor de Nederlandse klederdrachten die in een aantal plaatsen nog dagelijks worden gedragen. Ruitstoffen die verwerkt worden in de klederdracht en eens door de VOC werden geïmporteerd, komen ook nu nog altijd uit India. De invloed die ex- en import op de Zuiderzeecultuur heeft gehad komt aan de hand van affiches en gebruiksvoorwerpen ook aan de orde op de nieuwe tentoonstelling.

Wie de expositie, die vanaf 9 juli voor het publiek open is, bezoekt zal merken dat Nederland met zijn Zuiderzeecultuur internationaal best voor de dag kon en nog altijd kan komen.

Adriana Buurman-Brunsting, cultureel antropoloog bij het Zuiderzeemuseum en samensteller van de tentoonstelling Zuiderzeecultuur